

УДК 378.2(4)
DOI: 10.32342/3041-2196-2024-2-28-14

Н.В. ДЕРСТУГАНОВА,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)*

РЕФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ДОКТОРСЬКОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Метою статті є визначення векторів розвитку докторської освіти шляхом аналізу нормативно-рекомендаційних документів ЄС, якими регулюється процес реформування системи докторської освіти в контексті формування загальних (універсальних) компетентностей.

Для досягнення цієї мети був використаний комплекс методів, що включає аналіз, синтез, порівняння, систематизацію та узагальнення теоретичного матеріалу.

Упродовж останніх десятиліть процес реформування системи вищої освіти Європейського Союзу спрямований на удосконалення найбільш відповідальної його ланки – докторської освіти як запоруки розвитку не тільки вищої освіти, а й суспільства в цілому.

В Україні реформування системи підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти здійснюється відповідно до європейських принципів та підходів, тому на часі питання дослідження досвіду удосконалення системи докторської освіти в країнах ЄС, зокрема аналізу нормативно-рекомендаційних документів ЄС, якими регулюється процес реформування системи докторської освіти в контексті формування загальних компетентностей.

Представлений аналіз нормативно-рекомендаційних документів, якими регулюється процес реформування докторської освіти у Європі, засвідчив, що провідною метою реформування системи докторської освіти у ЄС стала підготовка науковців нового покоління, які після завершення навчання на третьому циклі вищої освіти мають певний рівень сформованих компетентностей, зокрема високий рівень розвитку актуальних загальних компетентностей.

Виявлено, що за останні десятиліття суттєво зросла увага до процесу формування універсальних компетентностей у здобувачів ступеня доктора філософії у змісті докторської підготовки.

Нині удосконалення процесу формування актуального комплексу універсальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії розглядають як важливий чинник цілісного процесу реформування докторської освіти в ЄС, що має безпосередній вплив на підготовку науковців нової формации, здатних успішно реалізуватися як в академічній, так і не в академічній царинах і готових до впровадження нових прогресивних ідей, що розширюють межі наявних знань.

Ключові слова: загальні компетентності, універсальні компетентності, здобувачі ступеня доктора філософії, докторська освіта, реформа, нормативно-рекомендаційні документи.

Постановка проблеми. За останні десятиліття процес реформування європейської системи вищої освіти був спрямований насамперед на реформування найбільш важливої його ланки – докторської освіти. Наполеглива робота всіх партнерів, залучених до цього масштабного процесу реформування системи вищої освіти, – університетів, науково-дослідних установ, студентства, представників державних і бізнесових кіл, інших зацікавлених сторін, була зосереджена на досягненні нового рівня якості та прозорості вищої освіти в ЄС, зокрема докторської освіти. Налагодження продуктивних зв'язків між системами вищої освіти європейських країн і відповідними науково-дослідними уста-

новами з урахуванням сталих освітніх традицій і багатолітнього педагогічного досвіду країн ЄС з повагою до мовного, культурного й релігійного різноманіття європейського континенту стали підґрунтям, на якому вибудовувалася нова «Європа знань».

Проблема удосконалення системи вищої освіти України, зокрема підготовки кадрів вищої кваліфікації зі сформованим на високому рівні комплексом загальних компетентностей, затребуваних на ринку праці не тільки на сьогодні, а й у майбутньому, є актуальною. У «Доповіді про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2023 році» зазначено: «Очевидним є дисбаланс потреб ринку праці та спроможності університетів їх задовольнити. Можна констатувати, що гостра потреба змін стала пріоритетом, але разом із тим викликала гостру дискусію в освітньому середовищі щодо моделей, критеріїв і підходів» [Доповіді про якість вищої освіти в Україні, 2024].

Реформування системи підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти в Україні здійснюється відповідно до європейських принципів та підходів, тому на часі питання дослідження досвіду реформування системи докторської освіти ЄС, зокрема аналізу нормативно-рекомендаційних документів ЄС, якими регулювався процес реформування системи докторської освіти в контексті формування загальних компетентностей.

Аналіз останніх досліджень. Удосконалення системи докторської освіти присвятили свої наукові роботи українські вчені: В. Андрущенко, Н. Волкова, В. Захарченко, В. Кремень, В. Луговий, О. Лебідь, В. Меньяло, О. Патлайчук, І. Рєгейло, П. Саух, О. Ступак, Т. Сущенко, Ж. Таланова та інші, також закордонні науковці, серед яких: Н. Аккуме (N. Akkoume), М. Апарісіо (M. Aparicio), Л. Боррель-Даміан (L. Borrell-Damian), Д. Джексон (D. Jackson), Ф. Макао (F. Macau), Р. Мораїс (R. Morais), Дж. Сміт (J. Smith).

У наукових дослідженнях останніх років актуалізовано різні аспекти проблеми удосконалення процесу підготовки майбутніх докторів філософії у контексті розвитку загальних компетентностей. Учені розглядають питання, пов'язані з мовною підготовкою здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти [Пальченкова, Рябчинська, Чернова, 2023], розкриттям творчого потенціалу майбутніх докторів філософії в процесі навчання в аспірантурі [Пермінова, Андрієвський, 2023], інформаційною компетентністю майбутніх докторів філософії [Олійник, 2021], змістом, сучасним оцінюванням та основними тенденціями розвитку soft skills (м'яких навичок) аспірантів [Volkova, Zinukova, Vlasenko, 2022], цифровою компетентністю майбутніх дослідників [Kuzminska, Morze, Varchenko-Trotsenko, Boiko, Prokorchuk, 2022], впровадженням програм особистого розвитку аспірантів [Valks, Satrio, Reitsma et al., 2022], аналізом досвіду використання трансферабальних навичок, набутих під час навчання в аспірантурі, в неакадемічній сфері [Rhinehart, 2023] тощо.

Водночас поза увагою науковців залишається систематизація й аналіз нормативно-рекомендаційних документів ЄС, якими регулювався процес реформування системи вищої освіти, зокрема в ракурсі розвитку загальних компетентностей здобувачів ступеня доктората філософії.

Метою статті є визначення векторів розвитку докторської освіти шляхом аналізу нормативно-рекомендаційних документів ЄС, якими регулюється процес реформування системи докторської освіти в контексті формування загальних (універсальних) компетентностей.

Для досягнення цієї мети був використаний комплекс **методів**, що включає аналіз, синтез, порівняння, систематизацію та узагальнення теоретичного матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція докторської освіти до Болонського процесу відбулася 19 вересня 2003 року за результатами зустрічі міністрів 33-х європейських країн, відповідальних за вищу освіту. Підсумковим документом зустрічі стало Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи «Створення Європейського простору вищої освіти», відоме як Берлінське комюніке, в якому зазначено: «Європейська система вищої освіти та Європейська система наукових досліджень – основні запоруки інтелектуального суспільства. Розуміючи необхідність тісних зв'язків між обома системами в «Європі знань», а також важливість досліджень як складової частини вищої освіти, міністри вважають за необхідне розширити межі сучасної системи з двох циклів і включити докторський ступінь як третій цикл Болонського процесу. Вони підкреслюють важливість досліджень і міждисциплінарності для підвищення якості й конкурентоспроможності європейської вищої освіти» [Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи, 2003].

Також у Берлінському комюніке було ухвалене спільне важливе рішення щодо необхідності досягнення високого рівня якості докторської освіти: «міністри заявляють про необхідність підтримати наукові осередки на докторському рівні, що стимулюватиме поліпшення якості знань і стане невід’ємною ознакою Європейської системи вищої освіти» [Там само].

Засвідчення значущості розвитку докторської освіти на високому міжнародному рівні привернуло до неї увагу європейської спільноти. Докторська освіта постала як пріоритетна для університетів ЄС.

Важливим етапом розвитку вищої освіти та кроком до створення загальноєвропейської рамки кваліфікацій став звіт неофіційної групи Спільної ініціативи з якості (Joint Quality Initiative informal group, JQI) від 18 жовтня 2004 року «Спільні Дублінські дескриптори для короткого циклу, першого циклу, другого циклу та третього циклу» (Shared «Dublin» descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards), більш відомі як Дублінські дескриптори, в яких представлено системний опис типових очікуваних компетентностей для кожного рівня (циклу) вищої освіти. Розмежування циклів освіти у Дублінських дескрипторах здійснено за п’ятьма видами компетентностей: знання і розуміння (Knowledge and understanding); застосування знань і розуміння (Applying knowledge and understanding); формування суджень (Making judgements); комунікативні навички (Communication skills); уміння навчатися (Learning skills).

Важливим для нашого дослідження є той факт, що розмежування циклів (рівнів вищої освіти) в досліджуваних дескрипторах здійснено на підставі сформованості певного рівня компетентностей, зокрема загальних (універсальних) компетентностей.

Підкреслимо, що саме ці дескриптори було використано для опису циклів вищої освіти в Рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти.

Слід відзначити, що в сучасному закордонному дискурсі не вироблений єдиний підхід щодо використання термінів для позначення компетентностей, відмінних від спеціальних (предметних, фахових), які у вітчизняному освітньому просторі визначені як загальні компетентності. Питання термінології компетентнісного підходу, обґрунтування використання терміну «універсальні компетентності» як синоніма поняття «загальні компетентності» нами розглядалися раніше [Дерстуганова, 2024]. У розглядуваній роботі при перекладі найменувань компетентностей, відмінних від спеціальних (предметних, фахових), з англійської мови українською було використано метод транслітерації, який, як свідчать дослідження, найчастіше використовується науковцями для перекладу термінів компетентнісного підходу.

Важливим при реформуванні докторської освіти в ЄС став підсумковий документ Болонського семінару, що відбувся 3–5 лютого 2005 року у м. Зальцбург (Австрія), – «Докторські програми для Європейського суспільства знань» (Bologna Seminar on «Doctoral Programmes for the European Knowledge Society»), відомий як Зальцбурзькі принципи, де було визначено десять основних принципів підготовки здобувачів ступеня доктора філософії. У контексті нашого дослідження на особливу увагу заслуговують VIII та IX дескриптори Зальцбурзьких принципів, у яких зацентровано на важливості розвитку трансферабальних навичок і підвищення рівня мобільності докторів філософії: «VIII. Просування інноваційних структур: для розв’язання проблеми міждисциплінарного навчання та розвитку трансферабальних навичок» та «IX. Підвищення рівня мобільності: докторські програми мають бути спрямовані на географічну, а також міждисциплінарну та міжгалузеву мобільність, міжнародну співпрацю в інтегрованих рамках співпраці між університетами та іншими партнерами» [Conclusions and recommendations of Bologna seminar, 2005].

Чітко окреслені Зальцбурзькі принципи ініціювали подальший потужний процес реформ на найвищому рівні освіти ЄС з урахуванням визнаної актуальності розвитку загальних компетентностей і мобільності наукових кадрів. За стислі терміни ці принципи довели свою прогресивність та універсальність, дозволили в рекордно малі строки принципово змінити підхід до організації докторської освіти в ЄС. Підтвердженням дієвості Зальцбурзьких принципів стали досягнення університетів, які означені принципи заклали в основу побудови освіти третього циклу.

У 2010 році Європейською асоціацією університетів було представлено документ «Рекомендації Зальцбург II: Досягнення європейських університетів з 2005 року у впро-

вадженні Зальцбургських принципів» (Salzburg II Recommendations: European universities' achievements since 2005 in implementing the Salzburg principles), де у другому розділі «Ключі до успіху» (Clues for success) акцентовано на необхідності розвитку трансферабельних навичок докторантів, зокрема у пункті «2.5. Розвиток кар'єри» (Career development) наголошено на важливості розвитку означених навичок, особливо – етики досліджень; у пункті «2.7. Якість і відповідальність» (Quality and accountability) визначено, що якість докторських програм повинна покладатися на установи, які розробляють показники на основі інституційних пріоритетів, серед яких трансферабельні навички [Salzburg II Recommendations, 2010].

Отже, в документі «Зальцбург II» було не тільки підтверджено виняткову важливість дотримання університетами Зальцбургських принципів, а й наголошено на значущості розвитку трансферабельних навичок докторантів.

Звернемося до «Принципів інноваційної докторської підготовки» (Principles for Innovative Doctoral Training) – витягу зі Звіту про дослідження докторської підготовки в Європі «На шляху до спільного підходу» від 27 червня 2011 року, ухваленого Керівною групою Європейського дослідницького простору [Principles for Innovative Doctoral Training, 2011], першим принципом яких є «Досконалість досліджень» (Research Excellence), за яким основною частиною докторської підготовки є продукування нових ідей шляхом проведення досліджень на високому рівні: «Прагнення до відмінних досліджень є фундаментальним для всієї докторської освіти, і з цього випливають усі інші елементи» [Principles for Innovative Doctoral Training, 2011]. Важливо, що цей перший принцип також окреслює загальні компетентності, якими повинні володіти дослідники нового покоління, а саме: здатність бути критичним, автономним, творчим тощо [Там само].

Варто відзначити той факт, що в «Принципах інноваційної докторської підготовки» (2011 р.) найбільшим за обсягом є опис принципу «Навчання трансферабельним навичкам» (Transferable skills training). У даному документі трансферабельні навички розуміються як навички, набуті в одному контексті та які можуть бути корисними в іншому (наприклад, майбутня робота в неакадемічній сфері). Цей принцип наголошує на важливості підготовки дослідників, які володіють універсальними навичками, яких вимагає економіка, що базується на знаннях (наприклад, комунікація, робота в команді, підприємництво, управління проектами, права інтелектуальної власності, етика, стандартизація тощо), акцентовано на необхідності залучення бізнесу до розробки навчальних програм підготовки докторів філософії, щоб сформовані за час навчання трансферабельні навички здобувачів ступеня доктора філософії краще відповідали потребам галузі [Там само].

Очевидно, що розвитку трансферабельних навичок у «Принципах інноваційної докторської підготовки» приділено значну увагу, вони розглядаються як необхідні для дослідників нового покоління, що актуалізує пошук ефективних шляхів їх формування.

Наступні рекомендації «Докторська освіта – рух Зальцбург вперед. Реалізація та нові виклики» (Doctoral education – taking Salzburg forward. Implementation and new challenges) щодо продовження впровадження реформ докторської освіти на засадах Зальцбургських принципів і рекомендацій було представлено у 2016 році. До підготовки даного документа долучились понад 200 університетів та організацій із 39 країн. У даних рекомендаціях окреслено головну місію європейських університетів, а саме: «Докторська освіта є центральною частиною місії університетів» [Doctoral education – taking Salzburg forward, 2016, с. 2], наголошено на необхідності подальшого реформування докторської освіти в ЄС з урахуванням етичних, цифровізаційних і глобалізаційних викликів, що «набули важливості та не були достатньою мірою висвітлені в Зальцбургських принципах та рекомендаціях» [Там само]. Як висновок, у розгляданому документі, що став логічним продовженням процесу реформування системи докторської освіти в Європі, засвідчено дотримання Зальцбургських принципів і надано рекомендації щодо розвитку універсальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії, які відповідають викликам часу.

На зустрічі міністрів, відповідальних за вищу освіту, що відбулася у м. Париж (Франція) 24–25 травня 2018 року, було підписано Сорбоннську декларацію, у якій відзначені досягнення у розбудові Європейського простору вищої освіти за останні два десятиліття та окреслені взяті «рішучі й амбіційні зобов'язання щодо його подальшого розвитку» [Паризьке ко-

мюніке, 2018]. У даній декларації акцентовано на значущості реформ європейської системи вищої освіти й наголошено на ролі вищої освіти в розв'язанні нагальних проблем сучасності. «З часів Сорбоннської та Болонської декларацій, – зазначено в декларації, – системи вищої освіти та заклади ЄПВО зазнали важливих реформ. У той час, як Європа зіткнулася з важливими суспільними викликами, – починаючи від безробіття і соціальної нерівності до питань, пов'язаних із міграцією, та зростання політичної поляризації, радикалізації та насильницького екстремізму, – вища освіта може й повинна відігравати вирішальну роль у розв'язанні цих проблем» [Паризьке комюніке, 2018]. Отже, на вищу освіту, найвідповідальнішою ланкою якої виступає докторська підготовка, покладено важливу місію у розв'язанні нагальних проблем сучасного суспільства.

Відповідно до Загальної Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, представленої у додатку III до Сорбоннської декларації (редакція 2018 р.), визначено кваліфікації, що «означають завершення третього циклу, присуджуються студентам, які: продемонстрували системне розуміння галузі підготовки та володіння навичками й методами дослідження, пов'язаними з цією галуззю; продемонстрували здатність започатковувати, розробляти, запроваджувати й адаптувати ґрунтовний процес досліджень із науковою чесністю; зробили внесок шляхом оригінального дослідження, що розширює межі знань, виконавши значний обсяг роботи, частина якої заслуговує на публікацію в національних або міжнародних рецензованих виданнях; здатні критично аналізувати, оцінювати й синтезувати нові і складні ідеї; можуть комунікувати з колегами, ширшою науковою спільнотою та суспільством у цілому щодо своєї експертної сфери; як очікується, здатні сприяти, в академічному та професійному контекстах, технологічному, соціальному або культурному прогресу в суспільстві, заснованому на знаннях» [Appendix III: Overarching Framework of Qualifications of the European Higher Education Area, 2018]. Як впливає з тексту документа, формування певного комплексу універсальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії за час навчання за докторськими програмами є обов'язковим при підтвердженні рівня кваліфікації після завершення третього циклу освіти. Отже, важливість розвитку універсальних компетентностей під час опанування програм докторської підготовки задекларована на найвищому рівні.

У «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG), ухвалених Міністерською конференцією в Єревані у 2015 році, було наголошено на необхідності європейській вищій освіті «по-новому» реагувати на зростання вимог до навичок і компетентностей сучасного суспільства. «Враховуючи бажання європейських суспільств все більше ставати суспільствами знань, – зазначено у стандартах, – вища освіта стає істотною частиною соціально-економічного і культурного розвитку. Водночас зростання вимог до навичок та компетентностей вимагає від вищої освіти реагувати по-новому» [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, 2015, с. 5]. Особливу увагу звернемо на цілі вищої освіти, окреслені «Стандартами і рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (2015 р.): «Вища освіта спрямована на досягнення багатьох цілей, включаючи підготовку студентів до активного громадянства, до їх майбутньої кар'єри (наприклад, сприяючи розвитку їх здатності до працевлаштування), підтримку їх особистого розвитку, створення широкої бази передових знань і стимулювання досліджень та інновацій» [Там само, с. 6]. Таким чином, серед цілей вищої освіти визначені такі, як: підготовка студентів до активного громадянства, підготовка студентів до майбутньої кар'єри, у тому числі здатність до працевлаштування, до особистого розвитку, до проведення досліджень на відповідному рівні, до прийняття інноваційних рішень. Отже, формування певного рівня універсальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії є однією з важливих цілей вищої освіти.

Окрему увагу формуванню універсальних компетентностей у «Стандартах та рекомендаціях щодо внутрішнього забезпечення якості» приділено у пункті «1.2 Розроблення і затвердження програм», а саме: «Освітні програми знаходяться у центрі місії закладів вищої освіти, пов'язаної з викладанням. Вони забезпечують студентів академічними знаннями й навичками, включаючи ті, що є загальними, які можуть вплинути на особистий розвиток та можуть бути застосовані студентами у майбутній кар'єрі» [Standards and Guidelines

for Quality Assurance in the European Higher Education Area, 2015, с. 11]. Висновковуємо, що у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (ESG) 2015 року було визнано важливість розвитку загальних компетентностей та визначено їхній вплив на особистий розвиток здобувачів ступеня доктора філософії й успішність побудови їхньої майбутньої кар'єри, надано конкретні рекомендації щодо розроблення освітніх програм.

На важливості розвитку універсальних компетентностей, зокрема особистих, наголошено у «Стратегічному плані ENQA 2021–2025» (ENQA Strategic Plan 2021–2025), підготовленому Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA): «На хвилі технологічної революції ландшафт зайнятості кардинально зміниться, а особисті компетентності потребуватимуть частішого оновлення» [Strategic Plan 2021–2025, 2020, с. 1]. У згаданому плані Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти підкреслено самостійність університетів у питаннях визначення їх місії та вибору переліку актуальних загальних компетентностей з опертям на сучасні дослідження та з урахуванням потреб ринку праці.

9 січня 2024 року Європейською асоціацією університетів було оприлюднено «Оновлений суспільний договір Європи та її університетів. Як університети й політики можуть працювати разом, щоб сформувати сильну, відкриту та перспективну Європу» (A renewed social contract for Europe and its universities. How universities and policy makers can work together to shape a strong, open and future-proof Europe). У розділі «Роль університетів у майбутньому Європи» даного документа зазначено, що саме «університети відіграють важливу роль у формуванні критичного мислення та наукової грамотності, а також у розвитку широкого спектру навичок та компетентностей» [A renewed social contract for Europe and its universities, 2024]. У цьому документі наголошено на унікальній місії університетів для майбутнього європейського континенту, потенціалі вищої освіти в розв'язанні глобальних проблем сучасної цивілізації, зокрема таких гострих, як війна, геополітичні конфлікти, тероризм, кліматичні зміни тощо.

Висновки. Представлений аналіз нормативно-рекомендаційних документів, якими регулюється процес реформування докторської освіти у Європі, засвідчив, що підготовка нового покоління наукових кадрів вищої кваліфікації, здатних до креативного та гнучкого дослідницького мислення, із розвинутим набором актуальних загальних компетентностей, шляхом здійснення оригінальної дослідницької практики під час докторської підготовки була визначена як пріоритет при реформуванні системи докторської освіти в країнах ЄС.

Виявлено, що за останні десятиліття суттєво зросла увага до процесу формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії під час докторської підготовки.

Нині удосконалення процесу формування актуального комплексу загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії у змісті докторської підготовки розглядають як важливий компонент цілісного процесу реформування докторської освіти в ЄС, що має безпосередній вплив на підготовку науковців нової формації, здатних успішно реалізуватися як в академічній, так і не в академічній царинах, готових до практичної реалізації нових прогресивних ідей, що розширюють межі наявних знань.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі досвіду імплементації нормативно-рекомендаційних документів, якими регулюється процес реформування європейської докторської освіти в національні освітні системи країн ЄС.

Список використаних джерел

Дерстуганова, Н. В. (2024). Сучасний стан термінологічного апарату компетентнісного підходу: поняття «загальні компетентності» та його синоніми. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 62, 21–31. doi:10.34142/2312-1548.2024.62.02

Комюніке конференції міністрів вищої освіти Європи, Комюніке Європейського Союзу (2003). Відновлено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_754#Text.

Олійник, І. В. (2021). Інформаційна компетентність майбутніх докторів філософії як інтегративний показник ефективної дослідницької діяльності. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*, 1 (21), 205–214. doi: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-24.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. (2024). *Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства у 2023 році*. Відновлено з <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Доповідь-2023-року.pdf>.

Пальченкова, В. М., Рябчинська, О. П., Чернова, І. В. (2023). Актуальні питання формування мовної компетентності докторів філософії з права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2, 371–376. doi: 10.31733/2078-3566-2023-2-371-376.

Паризьке комюніке. (2018). Відновлено з <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/Новини/2018/06/06/12/paris-communicueenua2018.pdf>

Пермінова, Л. А., Андрієвський, Б. М. (2023). Розкриття творчого потенціалу майбутніх докторів філософії в процесі навчання в аспірантурі. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 4, 62–67. doi: 10.32405/2309-3935-2023-4(91)-62-67

A renewed social contract for Europe and its universities. How universities and policy makers can work together to shape a strong, open and future-proof Europe. (2024). Відновлено з https://www.eua.eu/downloads/publications/unife_policy_messages.pdf

ENQA. (2020). *Strategic plan 2021-2025*. Відновлено з <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2020/05/ENQA-Strategic-Plan-2021-2025.pdf>

EUA. (2005). *Conclusions and recommendations of Bologna seminar on «Doctoral programmes for the European knowledge society»*. Відновлено з <https://eua.eu/downloads/publications/salzburg%20recommendations%202005.pdf>

EUA. (2010). *Salzburg II Recommendations: European universities' achievements since 2005 in implementing the Salzburg principles*. Відновлено з <https://www.eua.eu/publications/positions/salzburg-ii-recommendations.html>

EUA. (2016). *Doctoral education – taking Salzburg forward. Implementation and new challenges*. Brussels: EUA Publications.

European Commission. (2011). *Principles for Innovative Doctoral Training*. Відновлено з https://euraxess.ec.europa.eu/sites/default/files/policy_library/principles_for_innovative_doctoral_training.pdf

Kuzminska, O., Morze, N., Varchenko-Trotsenko, L., Boiko, M., & Prokopchuk, M. (2022). Digital Competence of Future Researchers: Empirical Research of PhD Students of Ukrainian University. In *Digital Humanities Workshop* (DHW 2021) (pp. 177–184). New York, USA. doi: 10.1145/3526242.3526258.

Overarching Framework of Qualifications of the European Higher Education Area. (2018). Appendix III. Відновлено з https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2_QF.pdf

Rhinehart, S. (2023). Applying the transferable skill set of a phd to emerging data fields. In Jackson, N. (Ed.). *Non-Academic Careers for Quantitative Social Scientists. Texts in Quantitative Political Analysis* (pp. 97–105). Cham: Springer. doi: 10.1007/978-3-031-35036-8_12

Shared «Dublin» descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. (2004). Відновлено з https://www.aqu.cat/doc/doc_24496811_1.pdf

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Kyiv: CS Ltd.

Valks, I., Satrio, D., Reitsma, A., et al. (2023). Humanizing science: seven actions for PhD students to become next generation, future-proof scientists [version 2; peer review: 2 approved, 2 approved with reservations]. *Open Reseach Europe*, 2:119. doi: 10.12688/openreseurope.15083.2

Volkova, N., Zinukova, N., Vlasenko, K., & Korobeinikova, T. (2022). Development and mastery of soft skills among graduate students. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 10(4), 1–14. doi: 10.32919/uesit.2022.04.01

References

A renewed social contract for Europe and its universities. How universities and policy makers can work together to shape a strong, open and future-proof Europe. (2024). Available at: https://www.eua.eu/downloads/publications/unife_policy_messages.pdf (Accessed 10 September 2024).

Conference of European Ministers of Higher Education (2003). Komuniké “Stvorennia zony vyshchoi osvity Yevropy” [Communiqué “Realising the European Higher Education Area”], available at: <https://nau.edu.ua/menu/navchannya/bolonskij-procjes/berlinske-komyunike.html> (Accessed 10 September 2024). (In Ukrainian).

Conference of European Ministers of Higher Education (2018). Paris Communiqué, available at: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/Новини/2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf> (Accessed 10 September 2024).

Derstuhanova, N. V. The current state of the terminology of the competence approach: the concept of “general competences” and its synonyms. *Zasobi navčal'noj ta naukovo-doslidnoï roboti* [Means of Educational and Research Work], 2024, no. 62, pp. 21–31. doi: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2024.62.02> (In Ukrainian).

ENQA. (2020). *Strategic Plan 2021-2025*. Available at: <https://enqa.eu/wp-content/uploads/2020/05/ENQA-Strategic-Plan-2021-2025.pdf> (Accessed 10 September 2024).

EUA. (2005). *Conclusions and recommendations of Bologna seminar on “Doctoral programmes for the European knowledge society”*. Available at: <https://eua.eu/downloads/publications/salzburg%20recommendations%202005.pdf> (Accessed 10 September 2024).

EUA. (2010). *Salzburg II Recommendations: European universities' achievements since 2005 in implementing the Salzburg principles*. Available at: <https://www.eua.eu/publications/positions/salzburg-ii-recommendations.html> (Accessed 10 September 2024).

EUA. (2016). *Doctoral education – taking Salzburg forward. Implementation and new challenges*. Brussels, EUA Publ., 8 p.

European Commission. (2011). *Principles for Innovative Doctoral Training*. Available at: https://euraxess.ec.europa.eu/sites/default/files/policy_library/principles_for_innovative_doctoral_training.pdf (Accessed 10 September 2024).

Kuzminska, O., Morze, N., Varchenko-Trotsenko, L., Boiko, M., Prokopchuk, M. Digital Competence of Future Researchers: Empirical Research of PhD Students of Ukrainian University. *Digital Humanities Workshop* (DHW 2021). NY, Association for Computing Machinery, 2022, pp. 177–184. doi: 10.1145/3526242.3526258

National Agency for Quality Assurance in Higher Education (2024). *Dopovid pro yakist vyshchoi osvity v Ukraini, yii vidpovidnist zavdanniam staloho innovatsiinoho rozvytku suspilstva u 2023 rotsi* [National report on the quality of higher education in Ukraine, its compliance with the tasks of sustainable innovative development of society in 2023], available at: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Доповідь-2023-року.pdf> (Accessed 10 September 2024). (In Ukrainian).

Oliinyk, I. V. Information competence of future Doctors of Philosophy as an integrative indicator of effective research activity. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology*, 2021, no. 1(21), pp. 205–214. doi: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-24 (In Ukrainian).

Overarching Framework of Qualifications of the European Higher Education Area. (2018). Appendix III. Available at: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2_QF.pdf (Accessed 10 September 2024).

Palchenkova, V. M., Riabchynska, O. P., Chernova, I. V. Topical issues of formation the language competence of Doctors of Philosophy in law. *Scientific Bulletin of the Dnipro State University of Internal Affairs*, 2023, no. 2, pp. 371–376. doi: 10.31733/2078-3566-2023-2-371-376 (In Ukrainian).

Perminova, L. A., Andriievskiy, B. M. *Rozkryttia tvorchoho potentsialu maibutnikh doktoriv filosofii v protsesi navchannia v aspiranturi* [Revealing of the creative potential of future Doctors of Philosophy in the process of education at postgraduate education]. *Education and Development of Gifted Personality*, 2023, no. 4, pp. 62–67. doi: 10.32405/2309-3935-2023-4(91)-62-67. (In Ukrainian).

Rhinehart, S. Applying the transferable skill set of a PhD to emerging data fields. Jackson, N. (Ed.). *Non-Academic Careers for Quantitative Social Scientists. Texts in Quantitative Political Analysis*. Cham: Springer, 2023, pp. 97–105. doi: 10.1007/978-3-031-35036-8_12.

Shared “Dublin” descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. (2004). Available at: https://www.aqu.cat/doc/doc_24496811_1.pdf (Accessed 10 September 2024).

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Kyiv, CS Ltd, 32 p.

Valks, I., Satrio, D., Reitsma, A., et al. Humanizing science: seven actions for PhD students to become next generation, future-proof scientists. *Open Research Europe*, 2023, no. 2, AN 119. doi: [10.12688/openreseurope.15083.2](https://doi.org/10.12688/openreseurope.15083.2)

Volkova, N., Zinukova, N., Vlasenko, K., & Korobeinikova, T. Development and mastery of soft skills among graduate students. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*, 2022, no. 10(4), pp. 1–14. doi: [10.32919/uesit.2022.04.01](https://doi.org/10.32919/uesit.2022.04.01)

REFORMING THE EUROPEAN DOCTORAL EDUCATION SYSTEM IN THE CONTEXT OF FORMATION OF GENERIC COMPETENCES

Derstuganova Natalia, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Education and Educational Institution Management, Classic Private University, Zaporizhzhia.

e-mail: 12345re@ukr.net.

ORCID: 0000-0003-2455-5695

DOI: [10.32342/3041-2196-2024-2-28-14](https://doi.org/10.32342/3041-2196-2024-2-28-14)

Keywords: *generic competences, universal competences, Doctor of Philosophy degree students, doctoral education, reform, regulatory and recommended documents.*

The article analyses the EU regulatory and recommendatory documents which manage the process of reforming the doctoral education system in the context of formation of generic (universal) competences.

The problem of improving the higher education system, in particular training of higher qualification personnel with a high-level complex of generic competences that are of great demand in the labour market not only currently but in the future as well, is relevant for Ukraine. The reform of the national system for training applicants of the third (educational and scientific) level is carried out in accordance with European principles and approaches. Therefore, it is timely to research the experience of reforming the doctoral education system in the EU, in particular, to analyse the EU regulatory and recommendation documents which govern the process of reforming the doctoral education system in the context of developing generic competences.

Purpose. *The purpose of the article is to identify the vectors of doctoral education development by analyzing the EU regulatory and recommendation documents which govern the process of reforming the doctoral education system in the context of formation of generic competences.*

Methods. *To achieve this purpose, a set of methods was used including analysis, synthesis, comparison, systematization and generalization of theoretical material.*

It is established that the process of reforming the higher education systems of the European Union which has been going on in the last decades is aimed primarily at reforming its most responsible link – doctoral education as a leading flagship of development of not only higher education, but also society as a whole.

Establishment of productive relations between higher education systems of the European countries and relevant research institutions, taking into account sustainable educational traditions and centuries-old pedagogical experience of the EU countries, with respect for the linguistic, cultural and religious diversity, became a solid foundation on which the new Europe of Knowledge was built.

Persistent work by all involved partners of this large-scale process of improving the higher education system such as universities, research institutions, students, representatives of government and business circles, and other stakeholders was focused on achieving a new level of quality and transparency of higher education in the EU, including doctoral education.

Conclusion. *The analysis of the regulatory and recommendation documents governing the process of reforming doctoral education in Europe showed that the leading purpose of reforming the doctoral education in the EU was the training of new generation scientists who, after completing their studies at the third level of higher education, have a certain level of the formed competences, in particular a high level of development of universal (generic) competences.*

It has been revealed that over the last decades, attention has been significantly increased to the process of developing universal competences in the applicants for the degree of Doctor of Philosophy during doctoral training.

Nowadays, improving the process of forming the current complex of universal competences of Doctor of Philosophy degree students during doctoral training is considered as an important component of a holistic process of reforming doctoral education in the EU and has a direct impact on the training of scientists of the new formation who are capable of successful self-realisation in both academic and non-academic realities, and ready for the practical implementation of new progressive ideas that extend the boundaries of existing knowledge.

Дата надходження до редакції / Submitted: 26.03.2024

Дата прийняття до публікації / Accepted: 21.10.2024

Дата публікації / Published: 19.12.2024